Kirjallinen asiantuntijalausunto

Asia: HE 185/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain ja kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 12 a §:n muuttamisesta

Vastaanottaja: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausunnonantaja: Allergia-, iho- ja astmaliitto ry

Päivämäärä: 9.11.2026

Lausunnon pääkohdat

- uudet asiakasmaksut ja vanhojen korotukset ovat kohtuuttomia
- asiakasmaksukatto ei kaikkien osalta kohtuullista kustannuksia, sillä sitä ei tunneta ja sen taso on kohtuuttoman suuri jopa keskituloisille
- esityksen vaikutusten arviointi on puutteellista, erityisesti kotitalouksien ja yksittäisen ihmisten osalta
- maksujen korotukset lisäävät terveyspalveluiden alikäyttöä, hoitotaakkaa ja aiheuttavat turhia kustannuksia tulevaisuudessa niin yksilölle kuin yhteiskunnalle
- vuonna 2023 tehdyn kyselyn mukaan astmaa, allergioita ja ihotautia sairastavista 59 prosenttia koki sairaudesta aiheutuvat kustannukset suurena rasitteena

Allergia-, iho- ja astmaliiton lausunto

Uudet maksut ja korotukset ovat kohtuuttomia

Allergia-, iho- ja astmaliitto ei kannata esitystä uusista asiakasmaksuista eikä asiakasmaksujen korotuksista. Ne lisäävät entisestään jo nyt kohtuuttomia terveydenhuollon kustannuksia, joita on korotettu useaan otteeseen nykyisen hallituskauden aikana. Liiton edustamissa pitkäaikaissairausryhmissä on paljon pienituloisia ja paljon palveluita käyttäviä henkilöitä, joille aiheutuu terveydenhuollon kustannusten lisäksi myös muita sairauteen liittyviä välttämättömiä menoja. Kaikkiin näihin menoihin ei ole saatavilla tukea tai korvauksia. Neljän järjestön Pitkäaikaissairauden kustannukset -kyselyssä (2023) astmaa, allergioita ja ihotautia sairastavista (n = 1 544) 59 prosenttia koki sairaudesta aiheutuvat kustannukset melko tai erittäin suurena rasitteena suhteessa kokonaistaloudelliseen tilanteeseen.

Esitys erityistutkimusmaksusta on sinällään selkeä. On myös hyvä, että maksua ei perittäisi alle 18-vuotiailta. Jää kuitenkin epäselväksi, mitä kaikkea tutkimuksilla tarkoitetaan. Maksua perittäisiin myös ”muusta vastaavasta merkittävää erityisosaamista ja tila- ja laiteinvestointeja vaativasta erityistutkimuksesta”. 60,30 euron maksu on

kuitenkin kohtuuttoman suuri. Vastaanotolle tullessaan asiakas ei vielä tiedä, mitä tutkimuksia lääkäri saattaa ehdottaa. Millä tavalla päätös tutkimuksista tehdään, jos asiakas on vähävarainen? On vaara, että diagnoosi ja hoito viivästyy, jos asiakas kieltäytyy tutkimuksista niiden korkean hinnan vuoksi. Tähän viitataan myös itse esityksessä, mutta tarkemmin sen vaikutuksia perusoikeuksien näkökulmista ei arvioida.

Allergia-, iho- ja astmaliiton mielestä esitetty leikkaus- ja toimenpidemaksu 257,20 euroa lisättynä muilla käyntiin liittyvillä maksuilla heikentää monen pienituloisen mahdollisuutta saada asianmukaista hoitoa. Tällä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia väestön työ- ja toimintakykyyn sekä sosioekonomisiin terveyseroihin. Hinta yhdestä erikoissairaanhoidon vuorokaudesta toimenpiteineen ja erityistutkimuksineen voi nousta moneen sataan euroon.

Vaikutusten arviointi on puutteellista

Allergia-, iho- ja astmaliitto pitää puutteellisena esityksen vaikutusten arviointia. Arvioinnissa ei tarkastella riittävästi uusien maksujen ja maksukorotusten yhteisvaikutuksia suhteessa aiempiin asiakasmaksujen korotuksiin, kasvaneisiin lääke- ja matkakustannuksiin sekä sosiaaliturvaan tehtyihin muihin heikennyksiin. Pitkäaikaissairaiden henkilöiden taloudelliseen asemaan kohdistuvia kokonaisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi. Myös ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisen arviointi jää esityksessä yleiselle tasolle.

Asiakasmaksujen maksukatto ei nykyisellään suojaa pienituloisia riittävästi. Jo yksi käynti erikoissairaanhoidossa saattaa olla kohtuuttoman kallis. Tämän jälkeen saatetaan välttää seuraavia käyntejä, vaikka niihin olisi tarve. Lisäksi moni asiakas ei tiedä maksukaton kertymisestä tai sen täyttymisestä. Järjestöjen yhteisen kyselyn (2023, n = 5 039) mukaan 27 prosenttia vastaajista ei tiennyt asiakasmaksukatosta.

Maksukaton täyttymisen jälkeen peritään vielä muun muassa laitoshoidosta enintään 26,80 euron suuruinen maksu vuorokaudelta. Pitkäaikaissairailla kertyy asiakasmaksujen lisäksi lääke-, matka- sekä muita sairaudesta aiheutuvia välttämättömiä kustannuksia, jotka kaikki eivät kerrytä maksukattoa. Jotta edes maksukattoa tulisi seurattua oikea-aikaisesti, tulisi sen kertymisen seurannan olla hyvinvointialueen vastuulla.

Myös asiakasmaksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen liittyvät käytännöt ovat puutteellisia. Mahdollisuudesta ei aina kerrota asiakkaille, hakuprosessit ovat raskaita ja käytännöt vaihtelevat hyvinvointialueittain. Myös tasasuuruisten maksujen alentaminen tai perimättä jättäminen tulisi olla hyvinvointialueita velvoittava. Allergia-, iho- ja astmaliitto pitää ongelmallisena sitä, että pitkäaikaissairaan henkilön mahdollisuus saada tarvitsemansa julkiset terveyspalvelut voi käytännössä edellyttää turvautumista viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Pitkäaikaissairaan asema heikkenee

Julkinen terveydenhuolto kannustaa pitkäaikaissairaita seuraamaan sairauttaan aktiivisesti ja hakeutumaan terveydenhuoltoon, jos sairauden oireet lisääntyvät tai hoitotasapaino heikkenee. Maksujen korottaminen luo taloudellisen kannusteen toimia päinvastoin. Tämä voi heikentää hoitoon sitoutumista erityisesti pienituloisilla henkilöillä.

Sairastunut ei yleensä voi itse vaikuttaa tarvitsemiensa tutkimusten määrään tai tarpeeseen. Harvinaisimmissa sairauksissa diagnoosin saaminen voi viedä vuosia, ja lääkärissä käyntejä ja tutkimuksia voi olla useita. Myös vaikeaa tautimuotoa sairastavat käyttävät keskimääräistä enemmän terveyspalveluita ja erikoissairaanhoitoa. On eriarvoista, jos sairauden tai oireiden luonteen vuoksi joutuu käyttämään enemmän rahaa pelkästään diagnoosin saamiseen tai vaikeamman sairausmuodon hoitoon.

Liiton omien ja järjestöjen yhteisten kyselyiden sekä liittoon tulleiden palautteiden perusteella osa pitkäaikaissairaista jättää jo nyt menemättä hoitoon, siirtää terveyspalveluiden käyttöä tai lykkää lääkkeiden hankkimista kustannusten vuoksi. Neljän järjestön kyselyn (2023, n = 5 039) mukaan asiakasmaksujen suuruuden vuoksi 13 prosenttia vastaajista on siirtänyt menemistä ja 8 prosenttia on jättänyt menemättä terveydenhuoltoon. Jo aiemmin tehdyt korotukset sekä uudet maksut ja maksujen korotukset voivat entisestään vahvistaa tätä kehitystä.

Allergioiden, astman ja ihosairauksien hoidossa oikea-aikainen diagnostiikka, hoidon seuranta ja hyvä hoitotasapaino ehkäisevät sairauden pahenemista, päivystyskäyntejä, sairaalahoitoa, sairauspoissaoloja sekä työ- ja toimintakyvyn heikkenemistä. Esityksessä ei arvioida riittävästi sitä, lisäävätkö uudet maksut myöhempää ja kalliimpaa hoidon tarvetta tilanteissa, joissa tutkimuksia tai hoitoa lykätään kustannusten vuoksi. Arvioimatta jäävät myös mahdolliset vaikutukset työ- ja toimintakykyyn, sairauspoissaoloihin sekä terveyserojen kasvuun.

Lisätietoja

Risto Heikkinen
Erityisasiantuntija
risto.heikkinen@allergia.fi

Katariina Ijäs
Terveyden edistämisen asiantuntija
katariina.ijas@allergia.fi